

CZU: 343.77:343.211

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7277508>

NECESITATEA UNEI PROTECȚII PENALE MAI EFICIENTE ÎMPOTRIVA VÂNATULUI ILEGAL AL ANIMALELOR SĂLBATICE DIN SPECIILE CARE SUNT PE CALE DE DISPARIȚIE

Ludmila DUMNEANU, Anastasia BOLDESCU

Universitatea de Stat din Moldova

În art.233 din Codul penal al Republicii Moldova nu este luat în calcul pericolul social sporit al faptei de vânat ilegal, săvârșite asupra animalelor sălbatice, specificate în Cartea Roșie a Republicii Moldova sau în Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES). În vederea perfecționării legislației, sunt propuse anumite amendamente. Între altele, se propune incriminarea faptelor de: vânat ilegal al animalelor incluse în Cartea Roșie a Republicii Moldova sau în anexele la Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES); vânzare, schimb, oferire spre schimb sau vânzare, deținere, transportare ori expediere a animalelor vii sau moarte incluse în Cartea Roșie a Republicii Moldova sau în anexele la Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES), a părților sau derivatelor acestor animale, cunoscând că aceste animale au fost dobândite prin vânat ilegal.

Cuvinte-cheie: *vânat ilegal, obiectul material al infracțiunii, animale sălbatice din speciile care sunt pe cale de dispariție, Cartea Roșie a Republicii Moldova, tămuirea vânatului ilegal, răspundere penală, răspundere contravențională.*

THE NEED FOR MORE EFFICIENT CRIMINAL PROTECTION AGAINST ILLEGAL HUNT OF ENDANGERED WILD ANIMALS

In art.233 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, the increased social danger of the act of illegal hunting, committed on wild animals, specified in the Red Book of the Republic of Moldova or in the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES) is not taken into account. In order to improve the legislation, certain amendments are proposed. Among others, it is proposed to criminalize the acts of: illegal hunting of animals included in the Red Book of the Republic of Moldova or in the annexes to the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES); sale, exchange, offer for exchange or sale, possession, transport or dispatch of live or dead animals included in the Red Book of the Republic of Moldova or in the annexes to the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES), of the parts or derivatives of these animals, knowing that these animals were acquired through illegal hunting.

Keywords: *illegal hunting, the material object of an offense, wild animals of endangered species, Red Book of the Republic of Moldova, concealment of illegal hunting, criminal liability, contraventional liability.*

Introducere

În prefața la ediția a treia a Cărții Roșii a Republicii Moldova, publicată în 2015, se specifică: „Dacă în prima ediție a Cărții Roșii (1978) au fost incluse [...] 29 de specii de animale vertebrate vulnerabile, periclitate și critic periclitate, iar în ediția a II-a a Cărții Roșii (2001) sunt cuprinse deja [...] 116 specii de animale pe cale de dispariție, atunci în ediția de față a Cărții Roșii sunt descrise [...] 219 specii de animale” [1]. Într-adevăr, în Partea a II-a „Animale” a ediției a treia a Cărții Roșii a Republicii Moldova sunt consemnate următoarele specii de animale pe cale de dispariție: mamifere: chițcan-de-câmp, chițcan-de-mlaștină, chițcan-de-apă, liliac-mare-cu-potcoavă, liliac-mic-cu-potcoavă, liliac-cârn, popândău comun, pârș comun, hârciog, pisică sălbatică, vidră, jder-de-pădure, hermelină, dihor-de-stepă, nură-europeană etc.; păsări: cormoran-mic, pelican-creț, egretă-mare, barză-albă, barză-neagră, lebădă-de-iarnă, lebădă-de-vară, acvilă-de-munte, șerpar, viespar, porumbel-de-scorbură, ciocârlie-de-bărăgan, mierlă-de-piatră, muscar-negru etc., etc. [1].

La lit.m) alin.(1) art.9 al Legii nr.325 din 15.12.2005 cu privire la Cartea Roșie a Republicii Moldova (în continuare – Legea nr.325/2005) se menționează că „protecția și restabilirea obiectelor Cărții Roșii se asigură prin [...] stabilirea unor sancțiuni mai drastice de răspundere [...] penală pentru nimicirea și vătămarea obiectelor Cărții Roșii [...]” [2]. Conform alin.(1) art.22 al Legii nr.325/2005, „încălcarea prevederilor prezentei legi atrage răspunderea [...] penală [...]” [2].

Totuși, în art.233 CP RM nu se face nicio diferențiere între vânatul ilegal al animalelor sălbatice, specificate în Cartea Roșie a Republicii Moldova, și animalele sălbatice care nu sunt specificate în acest document oficial¹. În continuare vom supune analizei această discordanță dintre Codul penal și Legea nr.325/2005, efectele acestei discordanțe, și vom propune soluții de perfecționare a legislației.

Rezultate și discuții

Problema privind neadmiterea exterminării sau dispariției unor specii de animale sălbatice preocupă nu doar țara noastră, ci întreaga comunitate internațională. Într-un raport al ONU publicat în 2019, oamenii de știință au avertizat că un milion de specii, dintr-un total de opt milioane, sunt amenințate cu dispariția, multe dintre acestea urmând să dispară în câteva decenii. O parte dintre cercetători consideră chiar că ne aflăm în mijlocul celei de-a șasea extincții în masă din istoria Pământului. În cele cinci evenimente anterioare au dispărut între 60 și 90% dintre specii. În urma unui astfel de eveniment, ecosistemele se restabilesc în decursul a milioane de ani [3].

Vânatul ilegal constituie una dintre principalele cauze de trecere a speciilor de animale sălbatice din categoria de animale rare sau vulnerabile în categoria celor periclitare, critic periclitare sau chiar dispărute.² Vânatul ilegal al animalelor sălbatice, care aparțin de speciile rare, vulnerabile, periclitare sau critic periclitare, a căpătat un caracter transnațional. Datorită acestui fapt, prevenirea și combaterea unui asemenea fenomen necesită unificarea eforturilor statelor. În acest plan, Republica Moldova și-a asumat anumite angajamente în fața comunității internaționale, care presupun, printre altele, adoptarea de măsuri legislative, inclusiv de natură penală, pentru conservarea speciilor care sunt pe cale de dispariție.

Nu putem exclude săvârșirea infracțiunii prevăzute la art.233 CP RM în vederea comercializării ulterioare a animalelor sălbatice vânat ilegal, care aparțin de speciile rare, vulnerabile, periclitare sau critic periclitare. În acest context se remarcă Legea nr.1246 din 28.09.2000 pentru aderarea Republicii Moldova la Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES) [4] (în continuare – Legea nr.1246/2000). La lit.a) alin.1 art.8 din Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES) [5], se prevede: „Părțile vor lua măsurile corespunzătoare în vederea punerii în aplicare a dispozițiilor prezentei convenții, precum și pentru interzicerea comerțului cu indivizi³, care încalcă aceste dispoziții. Aceste măsuri includ: [...] sancțiuni penale privind fie comerțul, fie deținerea unor astfel de indivizi sau amândouă”.

Un alt document internațional de însemnătate cardinală este Directiva 2008/99/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 noiembrie 2008 privind protecția mediului prin intermediul dreptului penal [6] (în continuare – Directiva 2008/99/CE). În conformitate cu lit.f) art.3 al acestui document, „statele membre se asigură că următoarele fapte constituie infracțiuni, în cazul în care sunt contrare legii și sunt săvârșite cu intenție sau cel puțin din culpă gravă: [...]uciderea, distrugerea [...] sau obținerea de specimene din speciile de faună sau floră sălbatică protejate, cu excepția cazurilor în care fapta afectează o cantitate neglijabilă de

¹ Conform art.4 al Legii nr.325/2005, Cartea Roșie constituie „documentul oficial care include lista speciilor de plante și animale dispărute, critic periclitare, periclitare, vulnerabile, rare și nedeterminate de pe teritoriul Republicii Moldova, informația generală privind statutul, starea, arealul, precum și metodele de protecție, conservare și răspândire a acestora”.*

* Legea nr.325 din 15.12.2005 cu privire la Cartea Roșie a Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr.21-24.

² În art.4 al Legii nr.325/2005 sunt formulate următoarele definiții care prezintă interes: „specie dispărută – specie care nu a mai fost găsită în ultimii 30 de ani, după cercetări repetate, în locurile stabilite, precum și în alte locuri cunoscute și asemănătoare; specie critic periclitată – specie amenințată cu dispariția în viitorul apropiat din habitatele naturale; specie periclitată – specie în pericol de exterminare, a cărei supraviețuire este improbabilă dacă factorii cauzali continuă să influențeze starea ei; specie vulnerabilă – specie despre care se consideră că în timpul apropiat va trece în categoria speciei periclitare, dacă factorii cauzali vor continua să afecteze starea ei; specie rară – specie care în prezent nu este amenințată cu dispariția, dar care se află sub risc din cauza arealului redus”.*

* Legea nr.325 din 15.12.2005 cu privire la Cartea Roșie a Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr.21-24.

³ Pentru mai multă claritate, relevăm că, potrivit lit.b) art.1 din Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES), prin „individ” se înțelege, printre altele: „(i) orice animal sau planta, vii sau moarte; (ii) în cazul unui animal: pentru speciile înscrise în anexele nr.1 și 2, orice parte sau orice produs provenit de la un animal, ușor de identificat, iar pentru speciile înscrise la anexa nr.3, orice parte sau orice produs provenit de la un animal, ușor de identificat, atunci când sunt menționate în respectiva anexa; [...]”.*

* *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*. Disponibil: <https://cites.org/eng/disc/text.php#VIII> [Accesat: 16.08.2022]

astfel de specimene și are un impact neglijabil asupra stării de conservare a speciilor". Observăm că sfera incriminării recomandate în această normă este mai largă decât cea de la lit.a) alin.1 art.8 din Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES). Or, incriminarea recomandată la lit.f) art.3 din Directiva 2008/99/CE nu este redusă la scopul comercializării animalelor sălbatice vâdate ilegal, care aparțin de speciile rare, vulnerabile, periclitate sau critic periclitate.

Nu poate fi trecută cu atenția nici Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21.05.1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică [7] (în continuare – Directiva 92/43/CEE). În art.1 din acest document prezintă relevanță următoarele două definiții: „[...] (g) *specii de importanță comunitară* înseamnă speciile care, pe teritoriul prevăzut la articolul 2, sunt: (i) amenințate cu dispariția, cu excepția acelor specii a căror arie de extindere naturală este doar marginală în cadrul respectivului teritoriu și care nu sunt în pericol sau vulnerabile în regiunea paleartică occidentală; (ii) vulnerabile, adică specii care vor trece, foarte probabil, într-un viitor apropiat, în categoria speciilor amenințate dacă factorii care le amenință continuă să acționeze; (iii) rare, adică au populații mici care nu sunt deocamdată amenințate sau vulnerabile, dar riscă să ajungă în această situație. Speciile respective trăiesc pe arii geografice reduse sau sunt răspândite în număr mic pe suprafețe întinse sau (iv) endemice și au nevoie de o atenție deosebită prin natura specială a habitatului lor și/sau prin impactul potențial al exploatării lor asupra habitatului propriu și/sau prin impactul potențial al exploatării lor asupra stadiului de conservare a speciei. Aceste specii sunt sau ar putea fi enumerate în anexa II și/sau în anexele IV sau V; (h) *specii prioritare* înseamnă speciile prevăzute la litera (g) punctul (i), a căror conservare a devenit o responsabilitate de prim rang pentru Comunitate, având în vedere procentul din aria lor de extindere naturală care intră în teritoriul prevăzut la articolul 2; aceste specii prioritare sunt evidențiate printr-un asterisc (*) în anexa II. [...]” Dispoziția de la lit.a) alin.(1) art.12 din Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21.05.1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică prevede: „Statele membre iau măsurile necesare pentru a institui un sistem de protecție riguroasă a speciilor de animale enumerate în anexa IV litera (a) în aria lor de extindere, interzicând: [...] orice formă de capturare sau ucidere deliberată a specimenelor din aceste specii în natură” [7]. Se poate remarca faptul că, la fel ca incriminarea recomandată la lit.f) art.3 din Directiva 2008/99/CE, cea recomandată la lit.a) alin.(1) art.12 din Directiva 92/43/CEE nu este redusă la scopul comercializării animalelor sălbatice vâdate ilegal, care aparțin de speciile rare, vulnerabile, periclitate sau critic periclitate.

Mai multe state membre ale UE au transpus în legile lor penale recomandările conținute în normele reproduce mai sus.

Astfel, art.200 din Codul penal al Republicii Croația [8] prevede: „(1) Oricine ucide, distruge, [...] capturează sau ia o entitate dintr-o specie protejată de animale [...], se pedepsește cu închisoare de până la trei ani. (2) Oricine comite fapta de la alineatul 1 față de o specie sălbatică de animale [...] care este strict protejată, se va pedepsi cu închisoare de la șase luni la cinci ani. [...]”. În alin.(1) art.727-bis din Codul penal al Republicii Italia [9] este incriminată, printre altele, următoarea faptă: „Cu excepția cazului când fapta constituie o infracțiune mai gravă, cel care, în afara cazurilor permise, ucide, prinde [...] exemplare ce aparțin unei specii de animale sălbatice protejate este pedepsit cu arest de la 1 la 6 luni sau cu amendă până la 4.000 euro [...] [...]”. Secțiunea 115 din Codul penal al Republicii Letonia [10] prevede: „Distrușterea sau vătămarea animalelor [...] special protejate, [...], în cazul în care a fost cauzat un prejudiciu substanțial, este sancționată cu o pedeapsă privativă de libertate pentru o perioadă de cel mult cinci ani sau cu pedeapsă privativă de libertate temporară, munca în folosul comunității sau amendă”. În art.272 din Codul penal al Republicii Lituania [11] sunt două alineate care atrag atenția noastră: „[...] 2. Persoana care distruge, rănește sau scoate ilegal din mediul natural fauna sălbatică a speciilor strict protejate, [...] este pedepsită cu amendă sau măsuri de siguranță sau arest sau cu închisoare pe o perioadă de până la trei ani. 3. Persoana care distruge, rănește sau scoate ilegal din mediul natural [...] o mare parte din fauna sălbatică a speciilor protejate, [...] este pedepsită cu amendă, arest sau cu închisoare pe o perioadă de până la patru ani [...]”. Conform alin.(3) art.342 din Codul penal al Republicii Slovenia [12], „persoana care vânează specii de animale pe cale de dispariție sau rare, a căror vânatoare este interzisă sau vânează animale protejate fără a avea un permis special de vânatoare [...], se sancționează cu amendă sau cu pedeapsa închisorii de până la doi ani”. În Codul penal al Regatului Spaniei [13] atenția noastră este atrasă de art.334, în care se prevede: „1. Persoana care capturează specii pe cale de dispariție [...], va fi pedepsită cu pedeapsa închisorii de la 4 luni la 2 ani sau amendă de la 8 la 24 luni și, în orice caz, cu decăderea specială din exercitarea dreptului de a vâna sau pescui pe o perioadă de la 2 la 4 ani”. 2. Pedeapsa se va

aplica în jumătatea ei superioară în cazul speciilor sau subspeciilor catalogate ca fiind în pericol de dispariție". La lit.c) secț.245 din Codul penal al Ungariei [14] este prevăzută răspunderea pentru „fapta persoanei care [...] desfășoară activități de ucidere sau de capturare a vânatului sălbatic sau a oricărui animal vertebrat ce beneficiază de protecție specială sau a oricărui animal protejat [...]”.

O abordare mai nuanțată este cea din alin.(5) secț.1(a) din Capitolul 48(A) al Codului penal al Republicii Finlanda [15]. Conform acesteia norme, o persoană devine pasibilă de răspundere penală, „dacă în timpul comiterii unei infracțiuni la regimul vânătorii [...] este ucis(ă) sau rănit(ă) un jder, un linx, un urs, o căprioară, o vidră sau un lup”. Așadar, legiuitorul finlandez nu folosește sintagme generice de genul „entitate dintr-o specie protejată de animale” sau „fauna sălbatică a speciilor strict protejate”, ci prezintă lista limitativă a animalelor sălbatice considerate a fi din speciile care sunt pe cale de dispariție.

În alte state, care, deși nu fac parte din spațiul UE, identificăm, de asemenea, dispoziții de incriminare a vânatului ilegal săvârșit asupra animalelor sălbatice din speciile care sunt pe cale de dispariție.

Astfel, în pct.3) alin.1 art.294 din Codul penal al Republicii Armenia [16] și în art.258.2.3 din Codul penal al Republicii Azerbaidjan [17] este incriminată fapta de vânat ilegal, săvârșită „asupra animalelor sălbatice a căror vânare este complet interzisă”. La pct.2) alin.4 art.337 din Codul penal al Republicii Kazahstan [18] și la pct.2) alin.2 art.295 din Codul penal al Republicii Kârgâze [9] se conțin dispoziții de incriminare a faptei de vânat ilegal, comise „asupra animalelor din speciile rare sau pe cale de dispariție, ori din cele interzise pentru folosire”.

Față de aceste modele de reglementare se disting cele propuse de legiuitorul bielorus și de cel georgian. Astfel, alin.2 art.282 din Codul penal al Republicii Belarus [20] prevede răspunderea, printre altele, pentru „dobândirea ilegală de animale sălbatice din specii care, cu bună știință pentru făptuitor, sunt incluse în Cartea Roșie a Republicii Belarus”. În alin.2 art.301 din Codul penal al Georgiei [21] este incriminat, printre altele, „vânatul comis asupra animalelor incluse în Cartea Roșie a Georgiei”. În aceste două cazuri, vânatul ilegal, săvârșit asupra animalelor sălbatice din speciile care sunt pe cale de dispariție, este privit ca modalitate normativă alternativă în același alineat împreună cu alte asemenea modalități. O astfel de abordare este admisibilă cu o singură condiție: să fie asigurată sancționarea proporționată a vânatului ilegal, săvârșit asupra animalelor sălbatice din speciile care sunt pe cale de dispariție, în funcție de gradul de pericol social al acestei fapte. Cu alte cuvinte, alte modalități normative, care sunt specificate în același alineat alături de vânatul ilegal, săvârșit asupra animalelor sălbatice din speciile care sunt pe cale de dispariție, trebuie să comporte un grad comparabil de pericol social.

Spre deosebire de legiuitorii din statele menționate mai sus, legiuitorul moldav neglijează pericolul social sporit al vânatului ilegal săvârșit asupra animalelor sălbatice din speciile care sunt pe cale de dispariție. Ca efect, nu poate fi asigurată sancționarea proporționată a vânatului ilegal, săvârșit asupra animalelor sălbatice din speciile care sunt pe cale de dispariție, în funcție de gradul de pericol social al acestei fapte. Astfel, alin.(1) art.140 din Codul contravențional al Republicii Moldova [22] (în continuare – CCo RM) prevede răspunderea, printre altele, pentru „[...] capturarea sau nimicirea animalelor incluse în Cartea Roșie a Republicii Moldova și în anexele la Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES) [...]”. Această faptă se sancționează cu amendă de la 30 la 60 de unități convenționale.

Fragmentul din dispoziția alin.(1) art.140 CCo RM, reprodus mai sus, se intersectează cu dispoziția art.233 CP RM. Ne referim la ipoteza în care capturarea sau nimicirea animalelor, incluse în Cartea Roșie a Republicii Moldova și în anexele la Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES), este săvârșită fără autorizația corespunzătoare, iar această faptă cauzează daune ce depășesc 200 de unități convenționale. Acest paralelism de dispoziții din două legi organice trebuie soluționat în favoarea alin.(1) art.140 CCo RM. În susținerea acestei soluții prezentăm două argumente: 1) alin.(1) art.140 CCo RM stabilește un regim sancționator mai blând în comparație cu cel stabilit de art.233 CP RM. În virtutea principiului „*in dubio pro reo*” (care își are suportul în alin.(3) art.8 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova⁴, în alin.(3) art.375 CCo RM⁵ și în alin.(2) art.3 CP RM⁶), trebuie aleasă norma care stabilește un

⁴ Conform acestei norme, „concluziile despre vinovăția persoanei de săvârșirea infracțiunii nu pot fi întemeiate pe presupuneri. Toate dubiile în probarea învinuirii care nu pot fi înlăturate, în condițiile prezentului cod, se interpretează în favoarea bănuitului, învinuitului, inculpatului”.*

* Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr.122 din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.104-110.

regim sancționator mai blând; 2) Codul penal al Republicii Moldova a fost adoptat înaintea Codului contravențional al Republicii Moldova. Conform alin.(3) art.7 al Legii nr.100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative [23] (în continuare – Legea nr.100/2017), „în cazul în care între două acte normative cu aceeași forță juridică apare un conflict de norme, se aplică prevederile ultimului act normativ adoptat, aprobat sau emis, cu excepția situațiilor prevăzute la art.5 alin.(3) și (4)”. Prin urmare, dintre normele aflate în conflict trebuie aleasă norma adoptată mai puțin timp în urmă.

La lit.d) alin.(2) art.65 al Legii nr.100/2017 se prevede că „abrogarea intervine [...] pentru evitarea paralelismelor în legislație”. Cu toate acestea, suntem de părere că abrogarea nu ar fi eficientă. Mai eficientă ar fi operarea unor amendamente în alin.(1) art.140 CCo RM și în art.233 CP RM.

Astfel, în ceea ce privește alin.(1) art.140 CCo RM, recomandăm, în primul rând, ca sintagma „comercializarea ilegală” să fie exclusă din această normă. Argumentele corespunzătoare le vom prezenta mai jos.

În al doilea rând, propunem excluderea sintagmei „precum și comiterea altor acțiuni sau inacțiuni ce pot cauza reducerea numărului acestor plante și animale sau dispariția lor” din alin.(1) art.140 CCo RM, deoarece această sintagmă este susceptibilă de interpretare extensivă defavorabilă.

În al treilea rând, am propus excluderea din alin.(1) art.140 CCo RM a sintagmei „capturarea sau nimicirea animalelor incluse în Cartea Roșie a Republicii Moldova și în anexele la Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES)”. Considerăm că vânatul ilegal al unor astfel de animale trebuie să atragă exclusiv răspunderea penală. Ne bazăm pe următorul argument: în Anexa 3 „Lista speciilor faunistice incluse în Cartea Roșie a Republicii Moldova și taxele de încasare pentru pagubele cauzate de către persoanele fizice și juridice prin vânare, pescuit, dobândire, colectare, comercializare, posesiune și export ilicite sau prin nimicire” la Legea regnului animal, nr.439 din 27.04.1995 [24], mărimea plății pentru un exemplar de animal este de 200, 225 sau 250 de unități convenționale. În lista respectivă nu este prevăzut niciun caz în care mărimea plății ar fi sub limita de 200 de unități convenționale. Această stare de lucruri corespunde, în mare parte, condiției de aplicare a art.233 CP RM, conform căreia daunele cauzate trebuie să depășească 200 de unități convenționale.

Ceea ce este mai important, atât în cazul animalelor incluse în Cartea Roșie a Republicii Moldova, cât și în cazul celor incluse în anexele la Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES), atunci când vorbim despre gradul de pericol social al vânării acestora ar trebui să conteze nu valoarea materială a animalelor respective. Ar trebui să conteze doar statutul special al unor astfel de animale, care implică un grad de protecție superior celui de care beneficiază alte animale. Această idee are suport în dispoziția de la lit.a) alin.(1) art.12 din Directiva 92/43/CEE, care prevede: „Statele membre iau măsurile necesare pentru a institui *un sistem de protecție riguroasă* (evid. ns.) a speciilor de animale enumerate în anexa IV litera a) în aria lor de extindere, interzicând: [...] orice formă de capturare sau ucidere deliberată a specimenelor din aceste specii în natură; [...]” [7].

În consecință, propunerea noastră este ca art.233 CP RM să fie completat cu alineatul (3):

„Vânatul ilegal al animalelor incluse în Cartea Roșie a Republicii Moldova sau în anexele la Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES),

se pedepsește cu amendă în mărime de la 850 la 1350 unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 4000 la 7000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice”.

Precizăm că doar statutul animalelor specificate în alin.(3) art.233 CP RM nu este suficient pentru incriminarea vânatului acestora. Mai este necesar ca vânatul să fie ilegal. În unele împrejurări, vânatul animalelor incluse în Cartea Roșie a Republicii Moldova poate avea un caracter legal. Despre aceasta ne vorbesc urmă-

⁵ Potrivit acestei norme, „concluziile despre vinovăția persoanei în săvârșirea contravenției nu pot fi întemeiate pe presupuneri. Toate dubiile în probarea învinuirii care nu pot fi înlăturate în condițiile prezentului cod se interpretează în favoarea persoanei în a cărei privință a fost pornit proces contravențional”.*

* Codul contravențional al Republicii Moldova, nr.218 din 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.3-6.

⁶ Conform acestei norme, „interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii penale sunt interzise”.

⁷ Aceste două excepții sunt irelevante în cazul analizat, deoarece alineatele respective prevăd: „(3) Normele juridice speciale sunt aplicabile în exclusivitate anumitor categorii de raporturi sociale sau subiecți strict determinați. În caz de divergență între o normă generală și o normă specială, care se conțin în acte normative de același nivel, se aplică norma specială. (4) Normele juridice derogatorii sunt diferite în raport cu reglementarea-cadru în materie și sunt aplicabile unei situații determinate. În caz de divergență între o normă generală sau specială și o normă derogatorie, care se conțin în acte normative de același nivel, se aplică norma derogatorie”.

toarele dispoziții ale art.10 al Legii nr.325/2005: „(1) Folosința specială a obiectelor Cărții Roșii se permite numai în scopuri științifice și de selecție, inclusiv în scopuri de reproducere, răspândire, cultivare/creștere, aclimatizare a fiecărui reprezentant în parte, precum și în scopuri culturale (circ, expoziții zoologice [...], acvarii etc.), pentru operațiuni de export, în cazurile unor îmbolnăviri în masă ale plantelor și animalelor. (2) Folosința specială a obiectelor Cărții Roșii se face pe baza autorizației eliberate de către autoritatea centrală abilitată cu gestiunea resurselor naturale și cu protecția mediului înconjurător, cu avizul Academiei de Științe a Moldovei. [...]” [2]. Prevederi similare conține, de exemplu, art.16 din Directiva 92/43/CEE. Potrivit acestui articol, capturarea sau uciderea deliberată a animalelor din speciile enumerate în anexa IV, litera a), în aria lor de extindere, poate fi permisă cu condiția ca aceasta „să nu afecteze negativ menținerea populațiilor din speciile respective la un stadiu corespunzător de conservare în aria lor de extindere naturală și în măsura în care nu există o alternativă satisfăcătoare la derogare, în următoarele scopuri: a) pentru a proteja fauna și flora sălbatică și pentru a conserva habitatele naturale; b) pentru a evita daunele grave asupra recoltelor, efectivelor de animale, pădurilor, exploatațiilor piscicole, apelor și altor forme de proprietate; c) în folosul sănătății și siguranței publice sau pentru alte motive cruciale de interes public major, inclusiv din rațiuni de ordin social sau economic și în situații care ar avea efecte benefice de importanță majoră asupra mediului; d) în scopuri educative și de cercetare, pentru repopulare sau pentru reintroducerea anumitor specii, precum și pentru operațiunile de reproducere necesare acestor scopuri, inclusiv propagarea artificială a plantelor; e) pentru a permite, în condiții de strictă supraveghere, după criterii selective și la un nivel limitat, prelevarea sau deținerea de anumite specimene din speciile enumerate în anexa IV, în număr limitat, stabilit de autoritățile naționale competente” [7].

Mai sus am propus ca din alin.(1) art.140 CC RM să fie exclusă sintagma „comercializarea ilegală”. Considerăm că fapta de comercializare a animalelor incluse în Cartea Roșie a Republicii Moldova sau în anexele la Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES) trebuie să fie prevăzută în legea penală. Mai mult decât atât, în legea penală ar trebui stabilită, într-un articol aparte, o dispoziție incriminatoare care, în raport cu dispoziția de la art.233 CP RM, ar juca un rol similar cu cel pe care art.248² CP RM îl joacă în raport cu art.248 și 248¹ CP RM.⁸

În susținerea acestei inițiative, prezentăm câteva considerente.

În primul rând, la lit.g) art.3 din Directiva 2008/99/CE se menționează: „Statele membre se asigură că următoarele fapte constituie infracțiuni, în cazul în care sunt contrare legii și sunt săvârșite cu intenție sau cel puțin din culpă gravă: [...] comerțul cu specimene din speciile de faună sau floră sălbatică protejate sau cu părți ori derivate ale acestora, cu excepția cazurilor în care actul afectează o cantitate neglijabilă de astfel de specimene și are un impact neglijabil asupra stării de conservare a speciilor” [6]. Într-un alt act, și anume – în Directiva 92/43/CEE, în alin.(2) art.12, în legătură cu speciile de animale enumerate în anexa IV, litera a), se prevede: „Pentru speciile respective, statele membre interzic deținerea, transportul, vânzarea sau schimbul, precum și oferirea spre schimb sau vânzare a specimenelor luate din natură, cu excepția celor luate legal, înainte de punerea în aplicare a prezentei directive” [7]. Nu în ultimul rând, în Directiva 2009/147/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 30.11.2009 privind conservarea păsărilor sălbatice, în alin.(1) art.6 se menționează: „Fără a se aduce atingere dispozițiilor alineatelor (2) și (3), statele membre interzic, pentru toate speciile de păsări menționate la articolul 1, vânzarea, transportul în scopul vânzării, păstrarea în scopul vânzării și oferirea spre vânzare a păsărilor vii sau moarte și a oricăror părți ale păsărilor sau produselor aviare ușor de recunoscut” [25].

Observăm că în aceste trei directive ale UE se recomandă incriminarea nu doar a comercializării (vânzării) animalelor sălbatice considerate a fi din speciile care sunt pe cale de dispariție, ci și a altor activități care pot

⁸ Acest rol este descris de V.Stati în felul următor: „Infracțiunea în cauză (adică, infracțiunea prevăzută la art.248² CP RM – *n.a.*) se află în conexitate cronologică cu una dintre infracțiunile prevăzute la art.248 și 248¹ CP RM. Astfel, mai întâi se comite una dintre infracțiunile specificate la art.248 și 248¹ CP RM, pentru ca ulterior să fie săvârșită infracțiunea prevăzută la art.248² CP RM. [...] Este posibil ca autor al infracțiunii, specificate la art.248² CP RM, să fie autorul uneia dintre infracțiunile prevăzute la art.248 sau 248¹ CP RM. Nu se exclude ca autor al infracțiunii specificate la art.248² CP RM să fie altcineva decât autorul uneia dintre infracțiunile prevăzute la art.248 sau 248¹ CP RM. În ultimul caz, infracțiunea specificată la art.248² CP RM poate fi privită drept complicitate calificată sau favorizare calificată”.*

* Stati V. Infracțiunile prevăzute la art.248¹ și 248² din Codul penal al Republicii Moldova: aspecte de drept penal. În: *SSRN Electronic Journal*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4150270

fi comise după săvârșirea vânatului ilegal al unor asemenea animale: schimb; oferirea spre schimb sau vânzare; deținere (păstrare); transport.

Un alt considerent în sprijinul adoptării unei norme penale – care, în raport cu art.233 CP RM, ar juca un rol similar cu cel pe care art.248² CP RM îl joacă în raport cu art.248 și 248¹ CP RM – se desprinde din analiza Procedurii Ministerului Ecologiei, Construcțiilor și Dezvoltării Teritoriului, nr.221 din 25.01.2002, de autorizare a activităților de export și import ale plantelor și animalelor din flora și fauna sălbatică, a părților și derivatelor acestora, precum și a importului/exportului sau reexportului speciilor de faună și floră reglementate de Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES) (în continuare – Procedura).

Conform lit.a) art.9 al Procedurii, „permisele CITES se eliberează atât pentru operațiuni de export, cât și pentru operațiuni de tranzit sau de import, care au ca scop [...] comercializarea” [26]. Potrivit art.3 al Procedurii, prin „comercializare” se înțelege „actul de vânzare-cumpărare a resurselor biologice prevăzute la art.2 alin.(2) și (3)” [26]. De notat că la lit.c) alin.(2) art.2 al Procedurii sunt specificate, printre altele, „păsări, [...] mamifere, precum și alte animale din fauna sălbatică, terestră și acvatică, sau părțile și derivatele acestora, în stare vie, proaspătă sau semiprelucrată” [26].

De menționat că, în acest mod, Procedura transpune unele prevederi ale Convenției privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES), în special prevederile: art.3 „Reglementarea comerțului cu indivizi ai speciilor înscrise în anexa nr.1⁹”; art.4 „Reglementarea comerțului cu indivizi ai speciilor înscrise în anexa nr.2¹⁰”; art.5 „Reglementarea comerțului cu indivizi ai speciilor înscrise în anexa nr.3¹¹” [5].

Un ultim considerent în sprijinul adoptării unei norme penale – care, în raport cu art.233 CP RM, ar juca un rol similar cu cel pe care art.248² CP RM îl joacă în raport cu art.248 și 248¹ CP RM – rezultă din anumite norme pe care le conțin unele legi penale străine.

Astfel, alin.(1) secț.4 din Capitolul 48(A) al Codului penal al Republicii Finlanda are următorul conținut: „O persoană care ascunde, procură, transportă, transmite sau comercializează vânat care a fost obținut prin comiterea unei infracțiuni privitoare la vânat sau pescuit, cunoscând că a fost obținut în această manieră, comite infracțiunea de tănuire a braconajului și se pedepsește cu amendă sau cu închisoare de până la un an” [15]. Articolul 202 din Codul penal al Republicii Croația prevede: „(1) Oricine comercializează, importă, exportă sau transportă, contrar reglementărilor, un exemplar viu sau mort dintr-o specie protejată de animale [...] sau al unei alte valori naturale protejate, părți ale acestuia sau părți derivate din acesta sau scoate fără permisiune din Republica Croația o valoare naturală protejată sau nu o returnează în Republica Croația în termenul stabilit în permisul acordat pentru acest lucru, se pedepsește cu închisoare de până la trei ani. (2) Oricine comite fapta de la alineatul 1 față de o specie sălbatică de animale [...] care este strict protejată, se va pedepsi cu închisoare de la șase luni la cinci ani. [...]” [8]. Secțiunea 115¹ din Codul penal al Republicii Letonia are următorul conținut: „Încălcarea dispozițiilor privind comercializarea de specimene de animale sălbatice pe cale de dispariție [...] sau de părți sau produse derivate, în cazul în care a fost cauzat un prejudiciu substanțial, este sancționată cu o pedeapsă privativă de libertate pentru o perioadă de cel mult doi ani

⁹ „Anexa nr.1 cuprinde toate speciile amenințate de dispariție, care sunt sau ar putea fi afectate de comerț. Comerțul cu indivizi ai acestor specii trebuie supus unei reglementări foarte stricte în scopul de a nu le mai pune în pericol supraviețuirea și nu trebuie autorizat decât în condiții excepționale” (alin.1 art.2 al Convenției privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES)).*

* *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora.*

<https://cites.org/sites/default/files/eng/disc/CITES-Convention-EN.pdf>

¹⁰ „Anexa nr.2 cuprinde: a) toate speciile care, cu toate că nu sunt încă neapărat amenințate de dispariție, ar putea deveni în cazul în care comerțul cu indivizi ai acestor specii nu ar fi supus unei reglementări stricte, având drept scop evitarea unei exploatare incompatibile cu supraviețuirea lor; b) anumite specii care trebuie să facă obiectul unei reglementări, în scopul de a face eficient controlul comerțului cu indivizi ai speciilor înscrise în anexa nr.2, prin aplicarea prevederilor lit.a)” (alin.2 art.2 al Convenției privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES)).*

* *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora.*

<https://cites.org/sites/default/files/eng/disc/CITES-Convention-EN.pdf>

¹¹ „Anexa nr.3 cuprinde toate speciile pe care o parte le declară supuse, în limitele competenței sale, unei reglementări având ca scop împiedicarea sau restrângerea lor și necesitând cooperarea celorlalte părți pentru controlul comerțului”.*

* *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora.*

<https://cites.org/sites/default/files/eng/disc/CITES-Convention-EN.pdf>

sau cu privarea de libertate temporară, muncă în folosul comunității sau amendă" [10]. Articolul 344 din Codul penal al Republicii Slovenia prevede: „(1) Persoana care deține, confiscă, lezează, ucide, exportă, importă sau comercializează ilegal specii de animale sălbatice sau de plante protejate, animale sau plante protejate sau părți ale acestora sau produse fabricate din acestea, se sancționează cu pedeapsa închisorii de până la cinci ani. (2) În cazul în care obiectul menționat anterior este de importanță majoră sau excepțională pentru protecția naturii sau dacă fapta prevăzută la alineatul precedent a fost săvârșită în cadrul unui grup infracțional organizat pentru săvârșirea unor astfel de infracțiuni, făptuitorul se sancționează cu pedeapsa închisorii de la șase luni la zece ani” [12]. Prevederi similare conțin art.339 din Codul penal al Republicii Kazahstan [18] și art.258.1 din Codul penal al Federației Ruse [27].

Valoarea și consistența considerentelor prezentate mai sus ne determină să propunem completarea Codului penal al Republicii Moldova cu următorul articol:

„Articolul 233¹. Tăinuirea vânatului ilegal

(1) Vânzarea, schimbul, oferirea spre schimb sau vânzare, deținerea, transportarea ori expedierea animalelor vii sau moarte, a părților sau derivatelor acestora, cunoscând că aceste animale au fost dobândite prin vânat ilegal,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 300 la 500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 1200 la 2000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Aceeași faptă săvârșită asupra animalelor vii sau moarte incluse în Cartea Roșie a Republicii Moldova sau în anexele la Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES), a părților sau derivatelor acestor animale,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 750 unități convenționale sau cu închisoare de până la 2 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 2000 la 4000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate”.

Incriminarea faptei de tăinuire a vânatului ilegal va contribui la diminuarea cazurilor de săvârșire a infracțiunii de vânat ilegal. Dacă ar fi sancționate penal atât valorificarea produsului obținut în urma comiterii vânatului ilegal, cât și activitățile conexe acestei valorificări, ar fi considerabil redusă motivația de a săvârși infracțiunea prevăzută la art.233 CP RM.

În legătură cu dispoziția alin.(2) art.233¹ CP RM trebuie făcută o precizare: în art.140 CCo RM se folosește sintagma „animalele incluse în Cartea Roșie a Republicii Moldova și în anexele la Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES)”. După părerea noastră, este mai potrivit ca, în alin.(2) art.233¹ CP RM, un caracter alternativ, nu cumulativ, să aibă specificarea animalelor care constituie obiectul material al infracțiunii în: a) Cartea Roșie a Republicii Moldova; b) anexele la Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES). Semnificația Legii nr.325/2005 nu este mai mare sau mai mică decât semnificația Legii nr.1246/2000. Ambele aceste legi au o semnificație comparabilă. Ca urmare, trebuie să aibă un caracter suficient specificarea în alin.(2) art.233¹ CP RM a animalelor care constituie obiectul material al infracțiunii, fie în Cartea Roșie a Republicii Moldova, fie în anexele la Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES). În consecință, am propus ca, în alin.(2) art.233¹ CP RM, între sintagma „Cartea Roșie a Republicii Moldova” și „în anexele la Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES)”, în locul conjuncției „și” să fie introdusă conjuncția „sau”.

În final, recomandăm ca aceeași substituție să fie operată în art.140 CCo RM.

Concluzii

În art.233 CP RM nu se face nicio diferențiere între vânatul ilegal al animalelor sălbatice, specificate în Cartea Roșie a Republicii Moldova, și animalele sălbatice care nu sunt specificate în acest document oficial. Această stare de lucruri sfidează unele prevederi ale: Legii nr.325/2005; Legii nr.1246/2000; Convenției privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES); Directivei 2008/99/CE; Directivei 92/43/CEE.

Spre deosebire de legiuitorii din alte state (Georgia, Regatul Spaniei, Republica Armenia, Republica Azerbaidjan, Republica Belarus, Republica Croația, Republica Finlanda, Republica Italia, Republica Kazahstan, Republica Kârgâză, Republica Letonia, Republica Lituania, Republica Slovenia, Ungaria), legiuitorul moldav

stabilește răspundere contravențională pentru capturarea sau nimicirea animalelor incluse în Cartea Roșie a Republicii Moldova și în anexele la Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES). Prin aceasta, este neglijat pericolul social sporit al vânatului ilegal săvârșit asupra animalelor sălbatice din speciile care sunt pe cale de dispariție. Ca urmare, este imperioasă operarea unor amendamente în alin.(1) art.140 CCo RM și în art.233 CP RM.

Incrimnarea faptei de tănuire a vânatului ilegal va contribui la diminuarea cazurilor de săvârșire a infracțiunii de vânat ilegal. Dacă ar fi sancționată penal atât valorificarea produsului obținut în urma comiterii vânatului ilegal, cât și activitățile conexe acestei valorificări, ar fi considerabil redusă motivația de a săvârși infracțiunea prevăzută la art.233 CP RM.

Referințe:

1. *Cartea Roșie a Republicii Moldova. Partea II. Animale*. Disponibil: https://zoology.md/sites/default/files/inline-files/Cartea%20Rosie_Partea%20II%20Animale_0.pdf [Accesat: 16.08.2022]
2. Legea nr.325 din 15.12.2005 cu privire la Cartea Roșie a Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr.21-24.
3. *Global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*. Disponibil: <https://zenodo.org/record/5657041> [Accesat: 16.08.2022]
4. Legea nr.1246 din 28.09.2000 pentru aderarea Republicii Moldova la Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr.133-136.
5. *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*. Disponibil: <https://cites.org/eng/disc/text.php#VIII> [Accesat: 16.08.2022]
6. *Directiva 2008/99/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19.11.2008 privind protecția mediului prin intermediul dreptului penal*. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/LSU/?uri=celex:32008L0099> [Accesat: 16.08.2022]
7. *Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21.05.1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică*. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=celex:31992L0043> [Accesat: 16.08.2022]
8. *Codul penal al Republicii Croația*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html [Accesat: 16.08.2022]
9. *Codul penal al Republicii Italia*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Italia-RO.html [Accesat: 16.08.2022]
10. *Codul penal al Republicii Letonia*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html [Accesat: 16.08.2022]
11. *Codul penal al Republicii Lituania*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html [Accesat: 12.08.2022]
12. *Codul penal al Republicii Slovenia*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovenia-RO.html [Accesat: 12.08.2022]
13. *Codul penal al Regatului Spaniei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html [Accesat: 16.08.2022]
14. *Codul penal al Ungariei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Ungaria-RO.html [Accesat: 12.08.2022]
15. *Codul penal al Republicii Finlanda*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Finlanda-RO.html [Accesat: 12.08.2022]
16. *Уголовный кодекс Республики Армения*. Disponibil: <http://www.parliament.am/legislation.php?ID=1349&lang=rus&sel=show> [Accesat: 16.08.2022]
17. *Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi*. Disponibil: e-qanun.az/framework/46947 [Accesat: 12.08.2022]
18. *Уголовный кодекс Республики Казахстан*. Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252&pos=4736 [Accesat: 12.08.2022]
19. *Уголовный кодекс Кыргызской Республики*. Disponibil: cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/112309 [Accesat: 12.08.2022]
20. *Уголовный Кодекс Республики Беларусь*. Disponibil: https://kodeksy-by.com/ugolovnyj_kodeks_rb.htm [Accesat: 12.08.2022]
21. *Уголовный кодекс Грузии*. Disponibil: <https://matsne.gov.ge/ka/document/download/16426/143/ru/pdf> [Accesat: 12.08.2022]
22. Codul contravențional al Republicii Moldova, nr.218 din 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.3-6.
23. Legea nr.100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.7-17.

24. Legea regnului animal, nr.439 din 27.04.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr.62-63.
25. *Directiva 2009/147/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 30.11.2009 privind conservarea păsărilor sălbatice*. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A32009L0147> [Accesat: 12.08.2022]
26. Procedura Ministerului Ecologiei, Construcțiilor și Dezvoltării Teritoriului nr.221 din 25.01.2002 de autorizare a activităților de export și import ale plantelor și animalelor din flora și fauna sălbatică, a părților și derivatelor acestora, precum și a importului/exportului sau reexportului speciilor de faună și floră reglementate de Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție CITES. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.97 -99.
27. *Уголовный кодекс Российской Федерации*. Disponibil: <https://legalacts.ru/kodeks/UK-RF/osobennaja-chast/razdel-ix/glava-26/statja-258/> [Accesat: 16.08.2022]

Date despre autori:

Ludmila DUMNEANU, doctor în drept, conferențiar universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: bpap.lspinu@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0195-8267

Anastasia BOLDESCU, doctorandă, Școala doctorală *Științe Juridice*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: nastea.braniste@mail.ru

ORCID: 0000-0003-3263-0552

Prezentat la 01.09.2022